

Agnieszka Kusz

<https://orcid.org/0000-0002-0326-3987>

<https://doi.org/10.18778/8220-940-2.14>

akusz@alo.rzeszow.pl

Akademickie Liceum Ogólnokształcące w Rzeszowie,
ul. Kopaczewskiego 2, 35-225 Rzeszów

DZIAŁANIA PROJEKTOWE JAKO SPOSÓB AKTYWIZACJI W DYDAKTYCE

Słowa kluczowe: aktywizacja, działanie projektowe, wspólnotowość, edukacja zdalna, działanie grupy, wsparcie społeczne

Streszczenie. W artykule zostały poruszone kwestie wysokiej rangi działania twórczego i wspólnotowego jako sposobu walki z negatywnymi konsekwencjami izolacji w trakcie pandemii. Opisano w nim przykład projektu „Lipska-ALO”, który był autorskim pomysłem na kreatywne odczytanie poezji krakowskiej poetki. Zwrócono uwagę na potrzebę poczucia wspólnoty w młodym wieku, szczególnie w trakcie obowiązkowego lockdownu w związku z pandemią COVID-19.

1. WYZWANIA ZDALNEJ EDUKACJI

Polska szkoła w marcu 2020 roku, na mocy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, postawiona została przed niezwykle trudnym zadaniem, do którego nie była przygotowana. Zdalna edukacja, wysoko oceniana przez stronę rządzącą, nisko przez rodziców, uczniów i niejednokrotnie nauczycieli, stanowiła niezwykle wyzwanie. Aktualnie prowadzone badania poświęcone są negatywnym konsekwencjom obowiązkowej izolacji społecznej w populacji uczniów. Rozważania na temat jednego ze sposobów walki ze skutkami lockdownu warto rozpocząć od przytoczenia słów Jacka Pyżalskiego.

W opracowaniu *Zdrowie psychiczne i dobrostan młodych ludzi w trakcie pandemii COVID-19* badacz zauważa, że: „Wymuszona edukacja zdalna, która była i jest realizowana w wielu państwach z powodu pandemii COVID-19, to bezprecedensowe doświadczenie w życiu młodych ludzi. Ich sytuacja życiowa na wszystkich płaszczyznach diametralnie się zmieniła, niosąc ryzyko braku zaspokojenia wielu podstawowych potrzeb i wprowadzając do ich środowiska liczne jakościowo, stresory” (Pyżalski 2021, s. 92). Trzeba zwrócić uwagę, że globalnie doświadczenie zdalnej edukacji nie jest zjawiskiem nowym. Twórcy opracowań dotyczących jego negatywnych konsekwencji społecznych zauważają: „Chociaż w wielu państwach, szczególnie o małej gęstości zaludnienia, edukację zdalną realizowano już wcześniej, to jednak nigdy nie obejmowała ona całych populacji młodych ludzi i nie była wprowadzana w sposób nagły” (Tomczyk 2020). Wielu naukowców zauważa, że badania ankietowe wśród nastolatków wskazują, że najbardziej dokuczliwy był dla nich brak kontaktu z rówieśnikami. Jacek Pyżalski i Wiesław Poleszak (2020) podkreślają, że dla poczucia dobrostanu i zdrowia psychicznego celem szkoły powinno być podtrzymanie pozytywnych relacji. Analizy polskich badaczy wykazały również, że nauczyciele po doświadczeniu zdalnej edukacji najczęściej są zadowoleni z wypełniania funkcji edukacyjnej placówki, w której uczą. Okazuje się natomiast, że rzadko pozytywnie wypowiadają się o funkcji wychowawczej, którą powinni realizować. Aktywni zawodowo nauczyciele są świadomi, że kontakt zdalny, realizowany za pomocą łącza internetowego, znacząco uniemożliwia rozpoznawanie problemów wychowanków, utrudnia pomoc i wspieranie uczniów. Nie oznacza to jednak, że takie formy współdziałania nie były podejmowane. Dodatkowe konsultacje, kontakty telefoniczne, działania samorządów uczniowskich, a także wspólna aktywność uczniów i nauczycieli przy śpiewaniu czy tworzeniu filmów miały prezentować, że można liczyć na pomoc kadry nauczycielskiej. Przytaczane wcześniej badania przynoszą zaskakujące informacje w związku z ewaluacją pracy wychowawców przez nastolatków. Zasadnicza większość ankietowanych nie zauważa w trakcie pandemii zmian w relacji z wychowawcą. W zestawieniu z opinią nauczycieli dane te ukazują, że uczniowie nie oceniają wysoko działalności wychowawczej także w trakcie tradycyjnej pracy szkół. Zasadniczym celem i wyzwaniem szkoły w trakcie edukacji zdalnej i tradycyjnej po powrocie do szkół we wrześniu 2021 roku jest nawiązanie relacji i ich odnowienie. Jest to niezbędne dla uczniów.

2. WSPÓŁPRACA JAKO SPOSÓB BUDOWANIA RELACJI UCZNIOWSKICH W TRAKCIE PANDEMII

Sposobem aktywizacji w dydaktyce może być działanie projektowe, które pozwala na budowanie wspólnotowości. Odnosi się ono do ważnej wartości społecznej – współpracy. Marek Ziółkowski zauważa, że jest to niezwykle istotna składowa społecznego działania. Badacz stwierdza: „Współpraca wewnątrzgatunkowa jest koniecznym warunkiem przetrwania i rozwoju gatunków zwierzęcych, a w szczególności prymatów oraz człowieka. Niewielkie grupy naszych przodków musiały ściśle współpracować przy zdobywaniu pożywienia [...]. We współpracy grupowej wykształciły się narzędzia komunikacji, a przede wszystkim język [...]” (Ziółkowski 2015, s. 309). Jest to wartość, której istnienie pozwala na osiągnięcie zadowolenia w życiu społecznym. Stale powtarza się słowa Arystotelesa, że człowiek jest istotą stadną. Prawdziwość tego stwierdzenia w swoich badaniach potwierdza między innymi Bogdan Wojciszke. Uczniowie potrzebują tworzenia grupy. Jest im to potrzebne zasadniczo z trzech powodów. Przede wszystkim potrzebują poczucia przynależności. Chcą wspólnie przebywać, tworzyć swoje środowisko. Po wtóre grupa zapewnia wsparcie i pomoc. Istnienie sieci kontaktów umożliwia pomoc w razie potrzeby i jest źródłem akceptacji. Ostatni powód tego, że niezbędna do prawidłowego funkcjonowania człowieka jest przynależność grupowa, to zdaniem psychologów poczucie pewności, że w sytuacji tworzenia czegoś, działania ma się silne wsparcie. Mamy przekonanie, że w pojedynkę nie zrobimy tyle, ile możemy wykonać, współdziałając z zespołem. Doskonałym przykładem grupy jest zespół klasowy. Odpowiada on założeniom definicyjnym pojęcia grupa, czyli są to „dwie lub więcej osób, które: 1) komunikują się ze sobą i wzajemnie na siebie wpływają, szczególnie w bezpośrednich kontaktach «twarzą w twarz»; 2) mają poczucie przynależenia nawzajem do siebie (myślą o grupie «my») oraz 3) mają wspólny cel” (Wojciszke 2019). Trudno określić, czy w trakcie pandemii uczniowie myśleli o sobie jak o grupie. Zdajemy sobie sprawę, że wspólna sieć kontaktów tworzy się w trakcie spotkań nieformalnych, przerw śródlekcyjnych, wyjazdów szkolnych, które nie istniały podczas edukacji zdalnej. Obserwacje pedagogów wskazują na jedno, że młodzi ludzie odczuwają silną potrzebę przynależności grupowej. Na podstawie opracowania H. Sęk, R. Cieślaka (2011) można wyodrębnić następujące rodzaje wsparcia, które gwarantuje działanie w grupie:

- emocjonalne,
- informacyjne,

- instrumentalne,
- rzeczowe.

Współpraca jako forma ludzkiego działania pozwala na realizację interesów i wartości w sposób najłatwiejszy ze wszystkich znanych. Popularne we współczesnej edukacji jest działanie projektowe, które wiąże się z rozwojem wielu ważnych wartości społecznych.

Działanie grupy, które polega na wspólnym opracowywaniu projektu, daje uczniom poczucie bezpieczeństwa i przynależności do grupy. Tak naprawdę COVID-19 zmienił podstawę naszego codziennego funkcjonowania i jego sposoby, ograniczył kontakty. Ogromną szansą w walce z negatywnymi konsekwencjami izolacji jest działanie projektowe. Jego celem jest połączenie grupy. Jednostki, których rzeczywistość zaczęła ograniczać się do kontaktów przez komputer, na nowo zauważają, że ich działanie ważne jest nie tylko w wymiarze indywidualnym, lecz także wspólnotowym. Zygmunt Bauman zauważa, że współcześnie wspólnota jest „postrzegana jako niezwykła (w gruncie rzeczy pełna sprzeczności i niezdolna do działania) mieszanina odmienności i towarzyskości, jako indywidualizm, którego ceną nie jest samotność, jako nieprzewidywalność dająca poczucie pewności, jako wolność idąca w parze z bezpieczeństwem” (Bauman 1992, s. 134–135). Jest to niezwykle ważny fundament działania edukacyjnego i wychowawczego szkoły. Wynika to z założenia, że dla młodzieży przynależność do grupy oznacza istnienie w świecie i udany proces socjalizacji, który rozpoczął się w przedszkolu.

3. PROJEKT „LIPSKA – ALO”¹ JAKO SPOSÓB AKTYWIZACJI

Pomysłem na połączenie edukacji polonistycznej z działaniem twórczym i ponowne połączenie zespołu klasowego, który już od kilku miesięcy funkcjonował tylko w świecie wirtualnym, jest projekt „Ewa Lipska – ALO”.

3.1. OPIS GRUPY PROJEKTOWEJ

Działania projektowe podjęła grupa uczniów klasy maturalnej Akademickiego Liceum Ogólnokształcącego w Rzeszowie. Innowacyjne działania edukacyjne są wpisane w misję szkoły, której historia sięga

¹ ALO – Akademickie Liceum Ogólnokształcące.

1992 roku. To publiczna placówka edukacyjna, która wyróżnia się na tle podkarpackich szkół ponadpodstawowych nowoczesnym podejściem do kształcenia. Jest to możliwe dzięki współpracy z organem prowadzącym, czyli Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Projekt „Ewa Lipska – ALO” powstał w wyniku zaangażowania dwudziestu sześciu uczniów klasy o profilu *Sztuka i projektowanie* oraz czterech osób z równoległych klas, które kształciły się na profilach: *Technologie internetowe* oraz *Zdrowie i farmacja*, które zostały zaproszone do współpracy. Była to grupa mieszana, damsko-męska. Koordynatorem przedsięwzięcia była polonistka, która nawiązała kontakt z uznaną polską poetką i w ramach lekcji zaproponowała spotkanie online, omówienie utworów poetyckich metodą przekładu intersemiotycznego i przekładu na język angielski.

3.2. OPIS PROJEKTU

Zasadniczym celem edukacyjnym było zrealizowanie podstawy programowej w ciekawy, innowacyjny sposób, który pozwala na wspólne działanie. Pierwszym etapem kreatywnej interpretacji wierszy krakowskiej poetki był samodzielny wybór tekstu. Przyszli maturzyści musieli zapoznać się z wierszami Ewy Lipskiej. Wybrano do interpretacji następujące utwory: *Takie czasy*, *Susza*, *Nie uratowała mnie susza*, *Bajka*, *Recepta*, *Jesień*, *Rekiny*, *Tak samo*, *Botschaft*, *Wolny przekład z Szekspira*, *Takie czasy*, *Sen*, *Cisza*, *Ucz się śmierci*, *Dyktando*, *Chodzi o to*. Niektóre wiersze zostały wybrane wielokrotnie. Uczniowie zajęli się przygotowaniem artystycznej interpretacji tekstu. W pracach często był wykorzystywany przekład intersemiotyczny. W związku z tym tworzone rysunki, obrazy i grafiki. Powstały także przekłady wiersza na język angielski i wiersze, które były inspirowane twórczością Ewy Lipskiej. W trakcie lekcji zaprezentowano odczytania tekstów. Osoby działające twórczo miały omówić swoje prace. To dawało doskonałe pole do dyskusji nad poezją współczesną. Na tym jednak nie kończyła się praca nad projektem. Na tym etapie pojawiały się dwie grupy. Pierwsza, której zadaniem było przygotowanie elektronicznej wersji o charakterze broszury. Druga – tworząca teksty krytyczne na temat pisarstwa Ewy Lipskiej, które specjalnie powstawały po zapoznaniu się z wierszami i ich artystyczną wizją. Praca obu zespołów została przedstawiona Ewie Lipskiej i była przez nią skomentowana. Budziło to wiele pozytywnych emocji. Uczniowie wzięli udział w spotkaniu online z poetką. Taka międzypokoleniowa wymiana zdań na

temat poezji, artyści, możliwości interpretacyjnych została doskonale odebrana przez licealistów. Warto nadmienić, że żywo komentowali na czacie słowa artystki, emotikonami reagowali na jej spostrzeżenia. Pierwotna składana przez uczniów broszura stała się podstawą do specjalnego wydania „Intro Magazynu” publikowanego przez studentów i pracowników Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie: „Intro Magazyn 1/2021(82) – wydanie specjalne Akademickiego Liceum Ogólnokształcącego by Intro Magazyn – Issuu”. Wydanie to stało się doskonałą pamiątką dla klasy, której pandemia odebrała możliwość wyjazdów na wycieczki czy udziału w balu studniówkowym. Projekt „Ewa Lipska – ALO” stał się nie tylko sposobem na ciekawe lekcje polskiego, lecz także na ponowne połączenie grupy. Przyszli maturzyści – którzy w trakcie ewaluacji pracy nad projektem byli pytani o efekty wspólnego działania, swoje zaangażowanie, pomysł – wypowiadali się o przedsięwzięciu pozytywnie. Podkreślali aspekt wspólnotowości i określenia celu do działania. W trakcie spotkania z młodzieżą i w wiadomości po otrzymaniu przygotowanej przez licealistów gazety poetka zwróciła się do młodych twórców w następujący sposób: „Pragnę serdecznie podziękować młodym poetom, krytykom, malarzom – interpretatorom moich wierszy za wspaniałą niespodziankę. Ciekawe, twórcze, pomysłowe prace. To niezwykle, że udało się zachęcić młodych ludzi do pochylenia się nad tymi, niełatwymi przecież, wierszami”.

Ewaluacja projektu wykazała, że wspólne działanie zintegrowało uczniów. Pozytywna recenzja artystki dodatkowo wzmocniła ich poczucie własnej wartości. Zdaniem Ewy Lipskiej przekształcanie rzeczywistości na tekst na papierze to metafizyka, a odczytywanie czyjejś twórczości to szukanie w niej siebie. W związku z powyższym wartością dodaną było odkrycie siebie jako człowieka. Realizacja podstawy programowej przy zastosowaniu działania projektowego znacząco urozmaica lekcje, rozwija umiejętności miękkie, a dodatkowo tworzy wspólnotę. To doskonały sposób aktywizacji, ponieważ działanie, którego pokłosiem staje się wydanie specjalne studenckiego czasopisma, motywuje do zaangażowania. Metoda projektu pozwala na przeniesienie akcentu edukacyjnego z programu nauczania na osobę uczącą się. Zaangażowanie pozwala na skuteczniejsze zapamiętywanie treści. Wiedza osób, które realizują projekt, jest bardziej ugruntowana. Ponadto uczeń nabywa umiejętności współdziałania, dzielenia się odpowiedzialnością, planowania własnej pracy. Warto zwrócić uwagę, że metoda projektu pozwala na twórcze myślenie, wartościowanie działania i wypowiedzi wartościujące. Praca w zespole powinna uczyć także asertywności. Uważam, że niezwykle ważne w realizowanym projekcie było to,

że tworzyli go przyszli maturzyści. Kompetencje, których nabrali w kierowaniu swoją pracą, z pewnością pomogły im w przygotowaniach maturalnych oraz przyszłych doświadczeniach studenckich. Ważnym aspektem skuteczności projektu „Ewa Lipska – ALO” był bezpośredni kontakt uczniów z Ewą Lipską. Poetka stała się realną osobą, z którą można wymienić swoje poglądy. Uczniowie aktywnie uczestniczyli włączeniu się z nią online. Nie tylko zadawali pytania, ale także opowiadali o swoim sposobie widzenia świata. Atmosfera kontaktu pozwoliła na prezentację swoich emocji. Projekt stał się jednocześnie uczeniem poprzez przeżywanie.

BIBLIOGRAFIA

- Bauman Z., 1992, *Nowoczesność i Zagłada*, Warszawa.
- Bilicki T., 2020, *Jak pracować z uczniem w kryzysie w czasie pandemii COVID-19?*, [w:] J. Pyżalski (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*, Warszawa, <https://zdalnie.edu-akcja.pl> [21.08.2022].
- Brejnak A., 1994, *Metoda projektowa w kształceniu zawodowym*, CODN, Warszawa.
- Królikowski J., 1998, *Przygotowanie projektów w zespole międzyprzedmiotowym*, CODN, Warszawa.
- Mead G. H., 1975, *Umysł, osobowość i społeczeństwo*, Warszawa.
- Pyżalski J., Poleszak W., 2020, *Relacje przede wszystkim – nawet jeśli obecnie tylko za pośrednictwem*, [w:] *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*, Warszawa, <https://zdalnie.edu-akcja.pl> [21.08.2022].
- Pyżalski J., 2021, *Zdrowie psychiczne i dobrostan młodych ludzi w trakcie pandemii COVID-19 – przegląd najważniejszych problemów*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka”, t. 20, nr 2, s. 92–115.
- Sęk H., Cieślak R., 2011, *Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne*, [w:] H. Sęk, R. Cieślak (red.), *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*, Warszawa.
- Sztompka P., 2012, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków, s. 11–28.
- Śpiewak P., 2005, *Między indywidualizmem a niezależnością*, [w:] H. Domański, A. Rycharczak, P. Śpiewak (red.), *Polska jedna czy wiele*, Warszawa.
- Taraszkiewicz M., 1996, *Pozytywne myślenie, działanie, komunikacja*, CODN, Warszawa.
- Tomczyk Ł., 2020, *Czego możemy nauczyć się od tych, którzy prowadzą zdalną edukację od dawna*, [w:] J. Pyżalski (red.), *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*, Warszawa, <https://zdalnie.edu-akcja.pl> [21.08.2022].
- Wojciszke B., 2019, *Psychologia społeczna*, Warszawa.
- Ziółkowski M., 2000, *Przemiany interesów i wartości społeczeństwa polskiego*, Poznań.
- Ziółkowski M., 2015, *Współpraca*, [w:] M. Bogunia-Borowska (red.), *Fundamenty dobrego społeczeństwa. Wartości*, Kraków, s. 308–330.

PROJECT ACTIVITIES AS A WAY OF ACTIVATION IN TEACHING

Keywords: activation, project activity, community, remote education, group activity, social support

Summary. The work deals with the issues of high-profile creative and community action as a way to combat the negative consequences of isolation during a pandemic. It describes an example of the project: „Lipska-ALO”, which was an original idea for a creative reading of the poetry of the Cracow poet. The need for a sense of community at a young age was noted, especially during the mandatory lockdown during the COVID-19 pandemic.
